

צוות הבטיחות במשפט הפלילי

המתכנס במסגרת המכון לבטיחות במשפט הפלילי שבמכללה האקדמית גליל מערבי

סיכום הדיון שהתקיים בתאריך 18.1.26 באירוע שבמרכזו פגם בשרשרת המוצג

השתתפו בדיון: בועז סנג'רו, חגית תורג'מן, יוסף זהר, אלי סבן, בת-אל ארז-לוינסקי,

דדו זמיר, אלי קטן.

[כרגיל בדיוני הצוות, קיימת התייחסות לשלוש השאלות: מה קרה? מדוע הדבר קרה? כיצד ניתן למנוע מקרים דומים בעתיד?]

מה קרה?

כתב האישום ייחס לנאשם עבירת התפרצות לבית מגורים בכוונה לבצע בו גניבה, לפי סעיף 406(ב) לחוק העונשין, תשל"ז-1977. לפי כתב האישום, פורץ התפרץ לבית מגורים מסוים, בכך שנכנס לחצר הבית דרך דלת סגורה, פתח את דלת המטבח שלא הייתה נעולה ונכנס לבית, ניגש לחדר השינה שבו ישנו שני בעלי הבית וניסה לפתוח דלתות של ארון. בשלב זה התעוררה המתלוננת, צעקה והפורץ נמלט. לפי כתב האישום הפורץ הוא הנאשם.

בחקירה נמצא בחצר הבית בדל סיגריה, שדגימת רוק שנלקחה ממנו זוהתה במאגר המשטרה כתואמת לפרופיל הגנטי של הנאשם.

הסנגורית טענה שתי טענות מרכזיות: האחת – פגם בשרשרת המוצג; והשנייה – כי בדל הסיגריה הוא חפץ נייד, שנמצא בחצר ולא בתוך הבית, ויכול היה להגיע לשם מבלי שהנאשם דרך במקום. טענת החפץ הנייד נדחתה בעקבות ביקור של בית המשפט במקום האירוע.

המומחית במעבדה של המשטרה קבעה שלא די בהתאמה של הדגימה מבדל הסיגריה לפרופיל של הנאשם שהיה במאגר המשטרה משך שנים, אלא יש ליטול דגימה חדשה מגופו של החשוד ולבדוק את התאמתה לדגימה מבדל הסיגריה. נלקחו באמצעות מטוש תאים מחלקה הפנימי של לחי החשוד. אומנם נמצאה התאמה, אך השאלה היא בין מה לבין מה: בעוד שהוכחה שרשרת המוצג מבדל הסיגריה עד לדגימה ממנו שנבדקה במעבדה, התביעה לא הוכיחה האם וכיצד דגימת תאי הלחי החדשה הועברה למעבדה ונתר ספק. כפי שכתב השופט:

"במקרה הנדון בפני, הפגם שנפל בשרשרת הראיות מצוי בליבת הצורך בהוכחת שרשרת מוצג

ומייצר נתק בלתי ניתן לאיחוי, באופן הפוגע קשות בהגנת הנאשם. אם לא די בכך שלא הוצגה כל ראיה לגבי שרשרת העברת דגימת הנאשם מתחנת המשטרה אל המעבדה, אם בכלל, הרי שאף אין זהות בין סימון הדגימה בתחנת המשטרה לבין סימון הדגימה שנבדקה על ידי רפ"ק X ושימשה בסיס לחוות דעתה המשווה של פקד Y".

לפיכך, הנאשם זוכה.

מדוע הדבר קרה?

בדיון התברר שכיום יש שיטת עבודה חדשה במשטרה, שבה המוצג מוכנס לשקית אטומה שמסומנת עם ברקוד ומועברת למעבדה באמצעות חברת שליחויות, כך שלכאורה כבר אין צורך בשרשרת עדויות להוכחת דרכו של המוצג למעבדה, אלא ניתן להתחקות אחר המסלול בעזרת הברקוד. אלא שהתביעה לא הגישה עדות המוכיחה זאת. רק לאחר שהסנגורית העלתה את טענת הכשל בשרשרת המוצג, ניסתה התביעה תחת הכותרת של "עדות הזמה" לבצע "מקצה שיפורים" מאוחר ולהגיש חוות דעת נוספת, אך בקשתה נדחתה על ידי בית המשפט והנאשם זוכה.

הובעה הדעה שניסיון התביעה "להגניב" בשלב כה מאוחר ראיה חסרה כנגד הנאשם במסווה של עדות הזמה משקף חוסר הוגנות תוך שבירת כללי המשחק. טוב שהשופט לא אפשר זאת. ייתכן שהכשל לא היה בעצם העברת המוצג למעבדה, ואפילו לא בהיעדר תיעוד באשר להעברה (שהרי ניתן ליצור תיעוד על בסיס הברקוד) אלא בכך שהתביעה לא הגישה ראיה התומכת בשרשרת המוצג. כלומר כשל בניהול המשפט.

הזיכוי הוא נכון בנסיבות כאלה. הדרישה להוכחת שרשרת המוצג היא אלמנטרית וקטגורית כדי להקטין את הסכנה של הרשעת חפים מפשע.

כיצד ניתן למנוע מקרים כאלה בעתיד?

הסוגייה המרכזית שמעלה האירוע היא, כמובן, תיעוד שרשרת המוצג וחשיבותו הרבה.

חשוב שחוקרי המשטרה והתובעים יקפידו עליו;

חשוב שהסניגורים יבחנו אותו בקפדנות;

ובהמשך – גם השופטים – כפי שאכן קרה באירוע שלפנינו.

סביר להניח שהזיכוי (מיום 30.9.25) הבהיר לתביעה כיצד עליה להוכיח שרשרת מוצג של דגימת ד.נ.א. המועברת למעבדה בשיטה החדשה המבוססת על ברקוד.

(סוגייה שנייה) האם ניתן לבסס הרשעה על ראיית ד.נ.א. לבדה?

בדיון, כמה מחברי הצוות חשבו שצריך לקבוע כלל בדיני הראיות שלפיו לא ניתן לבסס הרשעה על ראיית ד.נ.א. יחידה שנלקחה מחפץ נייד, כגון, בענייננו הנוכחי, בדל סיגריה.

דעה שנייה הייתה שצריך להבחין בין סוגים שונים של דגימות על חפצים לפי טיב החפץ, מיקום הדגימה על גבי החפץ, מקור הד.נ.א. (זרע, דם, רוק, עור וכו') ולקבוע מבחנים (לרבות חזרה על הבדיקה) ואמות מידה.

דעה שלישית היא שיש לקבוע כלל קטגורי שלפיו לא ניתן יהיה להרשיע על סמך ראייה יחידה כלשהי. זאת מכיוון שלכל הראיות יש חיובי כוזב (false positive). אפילו אם שיעור הסתברות ההתאמה המקרית (random match probability) היא נמוכה מאוד, עדיין יש אפשרות ריאלית של טעות בבדיקת המעבדה. לפי נוסחת בייס (Bayes theorem):

הסתברות האשמה הסופית (posterior probability; שהיא מבוקשנו במשפט) =

הסתברות האשמה ההתחלתית (prior probability) – על בסיס ראיות אחרות שמלבד ראיית הד.נ.א.

X (כפול)

יחס הנראות (likelihood ratio – כוחה ההסתברותי של ראיית הד.נ.א.).

כאשר אין ראייה משמעותית נוספת, הסתברות האשמה ההתחלתית אפסית ואז גם כשמביאים בחשבון את ההתאמה הגנטית, תוצאת המכפלה עדיין קטנה.

דרך אחרת להסביר את הדברים: אם המשטרה חוקרת בשקידה ראווה אך לא מוצאת ראייה נוספת כלשהי לכך שהנאשם הוא שעבר את העבירה, יש לכך משמעות הסתברותית גדולה: ייתכן מאוד שלא נמצאה ראייה נוספת בדיוק משום שהנאשם לא עבר את העבירה.

להסבר מפורט ראו:

Boaz Sangero & Mordechai Halpert, [*Why A Conviction Should not be Based on A Single Piece of Evidence: A proposal for Reform*](#) 48 Jurimetrics: The Journal of Law, Science, and Technology, 43 – 94 (2007).

מנגד, הובע החשש של זיכוי אשם בהיעדר ראייה נוספת מלבד הראיה היחידה. מחקרים מראים שאם הנאשם הוא אכן מבצע העבירה והמשטרה תונחה להמשיך ולחקור בשקידה, הסיכויים לכך שלא תימצא ראייה נוספת הם קטנים. כך גם תשתפר עבודת המשטרה ותהיה מתוחכמת ומדויקת יותר.

(סוגייה שלישית) העלאת טענה בדבר כשל ראייתי של התביעה במהלך שימוע

כמה מחברי הצוות הציעו לקבוע כלל שלפיו אם חשוד מעלה במהלך שימוע טענה בדבר כשל ראייתי של התביעה – כגון בענייננו הנוכחי פגם בשרשרת המוצג – אסור יהיה לתביעה לבצע "מקצה שיפורים" מאוחר ולהשלים את החסר לצורך הוכחה והרשעה. לחלופין, על התביעה להתחייב שלא לבצע השלמה כזו, כי אחרת אין טעם בהליך השימוע. כיום, במסמך שמעבירה התביעה לסנגור לקראת שימוע היא אומרת את ההיפך: מזהירה מפני האפשרות שבעקבות טענת הסנגור בשימוע היא תשלים ראיות. נראה שגישת בית-המשפט במקרה שלפנינו תומכת בהצעה שיש לאסור על התביעה השלמה כזו.

(סוגיות נוספות בשולי הדברים) הרבה פחות מרכזיים מסוגיית שרשרת המוצג – שני דברים חיוביים שראינו גם באירועים קודמים הם:

חשיבות הסיכומים בכתב – שהם הרבה יותר ברורים מסיכומים בעל-פה – טוב (מבחינה בטיחותית) עשתה הסנגורית כשביקשה להגיש את סיכומיה בכתב;

וחשיבות ביקור בית-המשפט במקום האירוע (גם הוא חשוב מבחינה בטיחותית – למניעת טעויות).

כרגיל בדיוני הצוות, נדונו גם נושאים מעניינים נוספים והוצעו הצעות מעניינות, שאינן מפורטות כאן בדוח משום שהדוח נועד להפקת לקחים מאירוע בטיחות מסוים שבו דנים לעומק.

[תום סיכום הדיון].